

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Observatoriulu ese de done ori in septemana, mearca si sambata.

Pretulu

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

Ori-ce inserate, se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu. Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adredate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu in Sibiu.

Nr. 101.

Sibiu, 19/31 Decembre 1879.

Anulu II.

Invitare de abonamentu

la

„Observatoriulu“ pe anulu 1880.

Apropiandu-ne càtra capetulu anului, deschidemu prin acésta abonamentu nou pe Semestrulu I si pe anulu intregu, totu cu pretiurile de pana acuma, adeca:

In Sibiu pe 1 anu cu **7 fl. v. a.**, pe 6 luni **3 fl. 50 cr.**, éra dusu la casa cu **1 fl.** respective cu **50 cr.** mai multu.

In laintrulu monarchiei cu post'a, **8 fl.** pe anu; **4 fl.** pe 6 luni.

In afara de monarchia cu porto duplu **10 fl. séu 22 franci** pe 1 anu; **5 fl. séu 11 franci** pe 6 luni.

Abonamentele se potu face mai usioru prin asemnatiuni (mandate) postali de a dreptulu la Redactiune in Sibiu, piati'a mica Nr. 27.

Din Romani'a primimu abonamente si in bilete hipotecarie de ale statului, al pari.

In capital'a Bucuresti se primescu abonamente si la dn. Const. J. Juga (palatulu universitatiei parterre).

Din 10 esemplarie abonate efectiv, 1 se dà gratis.

Pentru cá se potemu cunósce celu puçinu aprocsimativu numerulu esemplarielor câte vomu avea a tipari pe anulu viitoru, si pentru cá administratiunea se fia regulata, éra espeditiunea se nu suferu intreruperi neplacute pentru ambele parti, rogamu pe p. t. nostrii abonati, cá se bine-voiesca a isi reinnoui abonamentulu càtu mai de tempuriu. Totu-odata ne rogamu de acei p. t. domni, cari ne voru onora cu noulu d-loru abonamentu a isi scrie numele si adress'a in modu claru, legibilu si càtu se póte mai esactu, pentru cá se nu se nasca confusiuni.

Redactiunea.

Studiu statisticu asupra Romaniei.

(Urmare si fine.)

Numerulu prunciloru nascuti in Romani'a intréga preste totu anulu 1876 ilu arata Oficiulu centrale de statistica precum urmédia:

De sexu barbatescu . 86589

De sexu femeiescu . 77958

Sum'a totale . 164547

Din acestea nasceri se vinu pe cele 62 comune urbane 30.002 si anume 15.663 baiati, 14.339 fetisióre.

Asia nascerile in cele 3020 comune rurale ale Romaniei au fostu 134.545 si anume 70.926 baiati, 63.619 fete (Vedi Tabell'a Nr. 17 unde nascerile sunt sumate separatu pe fia-care luna si pe fia-care districtu, apoi trase in sume generali.) Se scie cá poporatiunea rurale a Romaniei cu prea puçine esceptiuni de vreo 100 de mii suflete, este curatu romanésca. De altumentrea romanismulu poporatiunei va esi la lumina si mai bine din cifrele nasceriloru adunate dupa confessiuni religiósse, cá si la casatorii.

Din sum'a generale de 164.547 prunci nascuti, au fostu din patu legitimu 157.645 si anume 83.057 baiati, 74.588 fete. (Tab. 18.) Asia prunci naturali (nelegitimi) de ambele sexe au fostu 6281; éra din acésta suma se vinu 3063 adeca aprópe sum'a $\frac{1}{2}$, pe cele 62 comune urbane si numai restulu de 3218 se inparte pe cele 3020 comune rurale. Credemu cá acesta este unu criteriu de mare valóre pentru ori-care moralistu inca pe atáta de severu, care nu'si va pregeta se ia in mana si statistic'a nasceriloru din ori-care alta tíera si mai aprópe din Ungari'a si din ori-ce provincia austriaca. Aci mai observamu pentru totudeauna, cá dicúndu in Romani'a: Comuna, nu avemu se intielegemu cá in tierile ciscarpatine, ori-ce satu sau satuletiu, ci cu totulu altu-ceva. Satele mici se numescu in Romani'a Catunu. Dupa legea din anulu 1870, dela 1 Ianuaru 1871 câteva mii de catune adeca satuletie, s'au inpartitu si alaturatu la comune mai maricele, la unele câte 3—4, cá tóte inpreuna se aiba câte o singura primaria, unu notariu, unu perceptoru etc.*) si asia se li se micisoredie spesele comunali.

*) A se vedé: Dictionariu topograficu si statisticu alu Romaniei, precesu de Geografi'a si Statistic'a tieriei,

Prunci aruncati (gàsiti) au fostu in tíer'a intréga 621; din acestia inse numai 40 se vinu pe comunele rurale, éra restulu de 581 prunci aflati cade pe comunele urbane, unde Jassii intrecu pe tóte cu 219.

Nasceri de gemeni au fostu: in comunele urbane 363, din care s'au nascutu 366 baiati si 360 fetitie; in comunele rurale 1130, din care au fostu 1176 baiati, 1084 fete.

Nasceri intreite in comunele urbane 6 cu 18 prunci, in cele rurale 18 cu 54 prunci.

Nasceri dupa religiune au fostu:

In comunele urbane din cei 30.002 nascuti 21.777 de rel. orthodoxa or., 1233 rom.-catholici, 319 protestanti, 118 armeni, 420 lipoveni, 13 mohamedani, 6122 israeliti.

In comunele rurale din cei 134.545 nascuti 129.732 orthodoxi, 2404 rom.-catholici (ciangaii din Moldov'a si alti immigrati), 33 protestanti, 22 armeni, 128 lipoveni (muscali dissidenti), 6 mohamedani (tígani turciti), 2220 israeliti.

Din acestea cifre se vede si mai curatu, cá in Romani'a locuitorii de nationalitati straine se afla, cá si in alte tieri homogone, mai multu numai pe la orasie, éra pe la sate atátu de puçini, in càtu numerulu loru dispare, cu esceptiune numai de cei vreo 50 mii de ciangai. Sumandu anume nascerile jidovesci dela orasie 6122 cu cele dela sate 2220 = 8342 si scotiendu acésta suma din cea generale de 164.547 nasceri, luandu totuodata in consideratiune fecunditatea familiiloru jidovesci, unu matematicu va afla usioru numerulu israelitoru càti traiescu in Romani'a. Este apoi cu totulu alta intrebare, càti din ei sunt indigeni si stabili, càti venetici si càti vagabundi. Statistic'a romana ne dà unu respunsu si la intrebarea acésta in tabell'a 27, unde se arata nascerile dupa nationalitatea politica, sau cum se dice, protectiune. Acea rubrica este éra si fórte interessanta. Din aceea aflamu cá:

Din 164.547 nascuti, 158.417 au fostu din parinti indigeni, adeca de protectiune romana; 103 de protectiune italiana; 146 francesca; 3084 austro-ungurésca (din cari celu puçinu $\frac{1}{2}$ evrei); 335 germana (multi evrei); 1024 de protectiune

de Dimitrie Frundiescu, referente statisticu in ministerulu de interne. Bucuresti 1872. (Dela pag. XV inainte.)

Foisior'a „Observatoriului“.

La Race latine.

Le chant des Latins.

Par Baron de Meyronnet St. Marc. Marseille 1879.

(Urmare si fine.)

Unu italianu.

In vanu ati fugitu voi din epoca in epoca dela vechiulu vostru léganu; eu recunosc limb'a vostra; ea este unu arbore betranu cu fructe noue.

Amiciloru, noi toti suntemu frati, inse respanditi prin alte tieri. Rom'a care a veditu nascéndu-se strabunii vostrii, cunósce cararile vóstre gloriósse.

Chorulu.

Fia-care Latinu se'si cante glori'a in limb'a sa; in palaturi si in cascióre noi vomu avea unu singuru sufletu si o singura áanima.

Francesulu.

Strainulu jalusu de antic'a nóstra ginte, persecuta pe Latini.

Italianulu.

Noi fratiloru, vomu respunde la alui amenintiare intindiendu-ne manile.

Spaniolulu.

Barbariloru le este frigu sub clim'a loru ghiatiósca; Ei voru tieri incaldite de sóre.

Catalanulu.

Se oprimu pasii loru sacrilegi; desteptarea vine dela Latini.

Chorulu.

Fa-care Latinu etc. (cá mai susu).

Moldovanulu.

Din muntii nostrii cei cu plaiuri, noi ne-am aparatu de tirani; Otomanulu isi perdú ce cucerise; noi suntemu liberi si victoriosi.

Valachulu (Munténulu din Munteni'a).

Dupa douedeci si mai multu de ani in lupte cu popórale vecine, portate cu ajutoriulu vostru, noi suntem frati si ne numimu cu totii Románi.

Provincialulu.

In acestea regiuni a le Provinciei, veniti fratiloru si ve intruniti. Vocea mea este vocea Franciei, care face apellu la venitoriu.

Catalanulu.

Contra evenimenteloru neprevédute se ne intrunim braçiale si áanimele.

Francesulu.

Acelasi sange curge in vinele nóstre; se ne unimu cá se fimu vingatori.

Chorulu.

Acelasi sange curge in vinele vóstre, se ne unimu, cá se fimu vingatori.

Francesulu.

Suvenirea luptelor trecute se péra; fraternitatea se ne reunésca fratiloru. In faci'a lui Dumnedieu care ne vede, inclinandu fruntile vóstre.

Veti jura Voi?

Chorulu.

Noi juramu!

Spaniolulu.

Daca vreodata sub lovitur'a ingrateri fortune vreunulu din noi ar cadea, lig'a nóstra comuna se'lu apere contra toturoru. Inclinandu fruntile vóstre, jurati voi?

Chorulu.

Noi juramu!

Unu Italianu betranu.

Acestu sacramentu ne léga in faci'a Celui Eternu. O Dumnedie! eu te rogu, cá dintru inaltimea Ceriului se arunci pre pamentu ochiulu teu iubitoriu. Asculta rug'a mea si vino in acésta di, spre a binecuventa legatur'a toturoru filoru tei, si a'i luá in aparare contra celoru rei.

Chorulu.

Din tóte pepturile se ésa unulu si acelasi strigátu la acésta intrunire unde ne damu man'a, si toti fiii diversi de aceea si origine, se cantamu pe poporulu Latinu.

Románulu.

Acestu cantecu de iubire se se propage si echourile lui dela tiermii Tajului se se audia la Danubiulu albastru.

Catalanulu.

Acestu cantecu mişca pe Catalanu si eu la cele doue cuvente: Patria si Ddieu! audiu fremetu din Gasconi'a.

Provincialulu.

Acestu cantu strabate prin Provincia si dela Marsili'a trece la Florenti'a; preste totu elu face se bata áanimele.

Spaniolulu.

Elu resuna in Americ'a si merge se destepte sub zon'a tropica pe colonii si pe pastori.

Chorulu.

Uniti in aceea si sperantia, inbinandu glorióssele nóstre destine, spre a cimentá legatuinti'a nóstra, se intonamu cantulu Latiniloru.

(Urmédia cantulu francescu alu Latiniloru, cu choru si cu optu Solo. Pe acesta nu'lu mai traducemu nici in prosa, dara in Annalile Asociatiunei pe 1880 se va publica testulu originale intregu, asia cumu se vede in celu tiparitu la Marsili'a. Credemu cá intr'aceea se va afla cineva, care se'lu traduca totu in versuri, se'lu puna si pe note. Aci mai damu inca numai sensulu cuventelor din choru).

Chorulu.

Spre a mai fi odata domni ai lumii, se stám gata. Candu bubuie tunulu, marsiamu! toti sub aceea si lege. Fii ai Romei de aceea si ginte, inainte! si se urmamu pe calea lasata noue de càtra Poporulu-Rege.

reprodusu de G. Baritiu.

russésca (evrei multi); 449 otomana (mai multi crestini); 621 gréca (multi greci); 46 serba; 322 de protectiunea altoru tieri, cum Angli'a, Belgiu, Oland'a, Americ'a etc. Acésta cestiune se va regulá din nou si definitivu in urmareá noului art. 7 din constitutiune, cá se se cunósca si mai limpede, care de ce protectiune se tine.

Numerulu mortiloru din tóta Romani'a fusesse in acelasiu anu 1876 de 125.857. Comparandu numerulu mortiloru cu alu nascutiloru, resulta unu escedentu de 38.957 mai multi nascuti decâtu morti, adeca nici 1% pe anu, camu asia cum este si in Transilvani'a. Cu tóte acestea numerulu romaniloru din Romani'a se multiesce mereu, prin migratiunea din Transilvani'a, Bucovin'a si Banatu. Mortalitatea este si in Romani'a mai mare in comunele urbane cá la sate. Causese sunt cunoscute, care inse se potu paralísá, delaturá mai tóte, se póte, dara trebue se remana si la sate prunci indoitu mai multi in viétia decâtu se intempla pâna acuma. Hygiena si éra Hygiena, se vina odata si domni'a ta! — Alte informatiuni despre mortalitate, a se vedé pe tabellele 28 pâna la 46, dupa care apoi urmédia statistic'a Bucuresciloru.

Memorandulu boemiloru.

Marginitulu spatiu de care dispunemu, nu ne permite pre langa tóta buna-vointi'a ce o avemu, de a publicá intregu tectstulu acelu memorandu.

Ne marginimu deci si noi, a publicá numai punctele sale esentiale, rezervandu-ne a reveni mai pe largu asupra lui cu alta ocaziune.

Memorandulu boemiloru consta din patru parti, prin care se cere 1. Egal'a indreptatire a limbei boeme la oficiuri si tribunale; 2. Egal'a indreptatire a limbei boeme la universitatea din Prag'a; 3. Esecutarea egalei indreptatiri relative la scólele mijlocie si 4. Esecutarea egalei indreptatiri relative la institutetele de cultura pentru profesionisti.

In resumatu, boemii pretindu relativu la punctulu 1 urmatótele:

1. La tóte oficiurile si judecatoriele de prim'a instantia limb'a maioritatii poporatiunei, respective limb'a de care se folosescu organele corelate, autonome, are se fia limb'a oficiósá.

2. La alte oficiuri séu tribunale, acaroru activitate se estinde asupra tieriei intregi séu asupra mai multoru districte, mai departe la acelea a caroru resiedintia se afla in capital'a tieriei, limb'a boema precum si cea germana, se voru aplicá in modu egalú cá limba oficiósá.

3. In corespondentia cu oficiuri séu tribunale coordinate séu superioare se va aplicá propri'a limba oficiósá (§. 1).

Organele superioare voru corespunde cu cele inferioare in limb'a oficiósá a acestoru din urma.

4. Fiacare este indreptatitu a se folosi in actele inaintate la oficiuri séu tribunale, precum si la interogatoriele protocolare de un'a séu cealalta limba a tieriei.

Orice cauza trebue pertractata, resolvata si decisa la tóte instantiele, in limb'a aceea in care s'au inaintatu.

5. Cunoscinti'a in vorbire si scriere a ambeloru limbi ale tieriei este o conditiune nedispensabila, pentru de a potea fi primitu in serviciulu publicu.

6. Acei functionari cari se afla actualmente in serviciu si nu cunosc decâtu numai un'a din cele doue limbi ale tieriei, sunt a se aplicá la acele oficiuri séu tribunale, in cari acea limba este cea oficiósá si este de a se ingriji, cá la fiacare organu alu regatului se fia aplicatu celu puçinu unu functionariu, care se cunósca ambele limbi ale tieriei.

In c. r. Silesi'a pre langa limb'a germana mai sunt limbi ale poporului si cea boema si polona si ele sunt deplinu indreptatite a pretinde aplicarea principiulu egalei loru indreptatiri in functiuni, care este valida in poterea legei fundamentale de statu pentru tóte limbile tieriei.

Relativu la punctu 2 boemii pretindu:

1. Cá de aci inainte habilitarea docentiloru privati se fia admissibila numai pe bas'a scrieriloru scientifice, compuse in limb'a boema. In cele mai multe casuri acei membri ai colegieloru professorale, cari cunosc limb'a boema, voru fi suficieni pentru esaminarea valórei scientifice ale acelor scrieri. In ceea ce privesce facultatea de medicina, déca cumva pentru acuma acésta mesura nu s'ar potea aplicá, este de observatu, cá la alte universitati austriace sunt barbati de specialitate, acaroru

verdictu asupra astorufeliu de scrieri de habilitare se póte acceptá cu tóta increderea. Nume cá Duchek, Hofmann, Löbl, Chwostek in Vien'a, Albert in Innsbruck sunt in stare a risipi ori ce temeri in privinti'a acésta.

2. Se se restauredie la tóte facultatile possibilitatea de a se potea depune atátu esamenele de statu, precum si severele esamene de doctoratu, si in limb'a boema.

Alegerea limbei pentru fiacare obiectu de esaminare se remana rezervata la voi'a studentiloru, respective a doctorandiloru.

3. Se se ia dispositiunile necesarie, cá la facultatea filosofica si juridica possibilitatea mentionata sub punct. 2 se fia data in tóte privintiele, dela inceputulu anului scolasticu 1880/81. Relativu la facultatea de medicina se se lucre intracolo, cá primul rigorosu pentru anulu de studiu 1880/81, alu douilea pentru anulu 1881/82, alu treilea pentru anulu 1882/83 se se póta depune si in limb'a boema. Esecutarea acestoru propositiuni va fi conditionata la facultatea filosofica si juridica prin completarea profesoriloru cu limb'a de propunere boema relativu la câteva puçine specialitati, la facultatea de medicina inse, prin denumirea a unui numeru mai mare de reprezentanti ai acelor discipline, care formésa obiectulu rigoróseloru singuratece.

Relativu la punctulu 3 boemii ceru:

1. Cá intretinerea scóleloru mijlocie din Boemi'a si Moravi'a, ceea ce se face din mijlócele statului, pe viitoriu se se inpartiesca in proportiune drépta cu numerulu poporatiunei si cu forti'a de contributiune ale ambeloru sementii, in interessulu loru de cultura.

2. Cá scólele mijlocie boeme, infintiate in regatulu Boemi'a din partea comuneloru si intretinute cu sacrificie nesuportabile pentru viitoriu, se fia luate in administratiunea statului in gradulu dupa cum va cere trebuintele si in proportiune cu numerulu instituteloru de invetiamentu germane, respective se li se dea subventiune indestulítóre, pe câtu timpu va durá periód'a de transitiune si

3. Cá in marchionatulu Moraviei, unde relatiunile descise se afla intr'o stare si mai nefavorabila, urgentulu ajutoriu se se mijlocésca fara intardiare in acea directiune, cá se se infintiesse pe spesele statului celu puçinu o scóla reala completa, acarei limba de instructiune se fia cea boema, si cá analogu classeloru paralele germane esistente, la scól'a slavica mijlocie din Mesericiulu-romanu, se se infintiesse unde cere trebuinti'a, clase paralele slavice la scólele mijlocie germane de statu.

Relativu la punctulu 4 memorandulu boemiloru constata prin date statistice justiti'a pretensiunei loru de a se infintia institute de cultura pentru profesionisti, in care limb'a de propunere se fia cea boema.

Acestea puncte sunt in resumatu coprinsulu memorandulu boemu, pe care ilu recomandamu nu numai deosebitei atentii a natiunei romane, dar' si spre a fi studiatu cu tóta seriozitatea si maturitatea posibilá, pentru cá elu nu preste multu va ajunge a fi nu numai obiectulu desbateriloru parlamentarie din Vien'a, dar acceptanduse ele voru formá un'a din fundamentalele pietri anghiulare ale reorganizatiunei interne a monarchiei dualistice. Se fimu destepti si se veghiamu!

Nihilistii din Russi'a.

Éta tectstulu unei proclamatiuni publicate de comitetulu revolutionariu in diu'a chiaru a întórcerei tiarului la Petersburg, pe care tectstu ilu gasimu in diariulu vienesu le Danube:

„Petersburg, 22 Novembre 1879.

Dela comitelulu executivu.

La 19 ale lunei acestia, pe lini'a Moscvi'a si Kursi, prin ordinulu comitetului executivu, s'a atentatu la viétia lui Alesandru II, prin midiloculu unei mine. Atentatulu n'a isbutitu.

Nu potemu face cunoscutu pentru acum causele cari l'au facutu se nu isbutésca. Suntemu convinsi cá agentii nostrii si partit'a nóstra nu se voru descuragiá de acésta neisbutire, déru cá din contra se voru folosi de esperienti'a facuta, de lectiunea de prudentia ce li se dá, si in același timpu voru dobandi o convictiune mai ardentá a propriei loru poteri si a possibilitatii succesului finalu.

Facéndu apelu la toti Russii onesti, cari aprecieza libertatea, pentru cari vointi'a nationale si interessele nationale sunt sacrate, le aretamu din nou pe Alesandru alu II-lea cá personificarea despotismului celui mai de despretiuitu si a totu ce e lasiu si sanguinariu. Domni'a lui Alesandru alu

II-lea, dela inceputu pâne la fine, este o minciuna, in care faimós'a emancipare a serviloru s'a terminatu cu circular'a lui Makoff. Dela inceputu pâne la fine elu s'a ocupatu cu totu sufletulu de intarirea classeloru ostile poporului si de distrugerea a totu ce dá viétia poporului.

Niciodata vointi'a poporului n'a fostu asia de ignominosu dispretiuita si calcata in picióre.

Domni'a actuale a aparatu prin tóte midulócele pe acei cari jefuiescu si oprima poporulu, si in același timpu a esterminat sistematu pe toti acei cari sunt onesti si devotati natiunii. Nu e satu care se nu fi datu martirii sei; au fostu deportati pentru cá au aparatu interessele comunale si au protestatu in contra administratiunii. Clasele inteligente au avutu cu miile; se târêscu in síruri nesfarsite pâne la ocele Siberiei, si acésta numai pentru cá au servitu caus'a poporului in caus'a libertatii si pentru a fi pretinsu unu nivelu mai inaltu de civilizare.

Oper'a de esterminare a ori-carui elementu independentu s'a simplificatu in fine. Alesandru alu II-lea este usurpatorulu dreptului natiunii, principalulu sustinetoriu alu reactiunii si primul autoru alu asasinatelor judiciare. Cinci-spre-diece esecutiuni apésa asupra consciintiei sale. Sute de nenorociti striga resbunare. Merita mórtea pentru atáta sange ce a versatu, pentru tóte torturele ce a facutu pe altii se suferé. Merita mórtea, déru nu este singurulu demnu de acésta pedépsa.

Scopulu nostru este bun'a stare a natiunii. Dorinti'a nóstra e d'a emancipá poporulu si de a'lu face domnu pe destinele sale. Déca Alesandru II voiesce se necunósca câtu de grozava e nenorocirea ce o iupune Russiei, câtu de nedrépta si criminale e opresiunea ce'i face, si déca renuntia la autoritatea sa pentru a o dá unei adunari liberu alese prin sufragiulu universalu si primindu instructiuni dela alegătorii ei, numai atunci vomu lasá pe Alesandru alu II-lea in pace, si 'i vomu iertá tóte nedreptatile sale.

Pân'atunci, o lupta, o lupta neinpacata atátu pe câtu va remanea in noi o picutnra de sange si pâne candu asupra ruineloru despotismului va fálfaí stindardulu libertatii nationale si pâna candu vointi'a nationale va deveni legea Russiei.

Facemu apelu la toti cetatienii Russi, cá se ne sustina in acésta lupta. Nu e lucru usioru a suportá tóta greutatea fortieloru guvernului. Puçinulu succesu alu atentatulu dela 19 Novembre este unu esemplu de difilcutatile ce intempina fia-care episodulu alu luptei, chiaru acelea care relativu sunt mai puçinu inportante.

Avemu trebuintia de prijinulu tuturoru pentru a resturná despotismulu si a redá poporului drepturile si autoritatea sa. Ceremu dela poporulu russu acestu sprijinu si ilu asteptamu dela elu.

(„Binele publicu.“)

Cerculariulu episcopescu dela Aradu,

alu carui coprinsu ilu atinseramu pe scurtu in Nr. precedente, ilu reproducemu aci, conformu promissiunei date, din cuventu in cuventu.

Nr. 2537.

Prea onoratiloru protopresbiteri, onorat. preoti si invetiatori din dieces'a Aradului.

Ni a venitu la cunoscintia, cá unele comune de a le nóstre, si respective credintiosii nostri de prin ele, la casuri de segregári, si de comassári, dupa ce si-capeta competintiele loru de pamentu, mai facu unele invoieli cu dominiile séu proprietarii acestor'a si in privinti'a altoru pamenturi dominale, mai vertosu asia numitele remanentie, pre cari pre langa órecare sume si conditiuni le rescumpera si le iau in folosintia, deobligandu-se unulu câte unulu séu si solidari, adeca unulu pentru toti si toti pentru unulu, a platí acelea, in terminu de mai multi ani.

Pentru cá se fimu bine intielesi observámu: cá cunóschemu multe comune de ale nóstre, cari dupa segregarea pamenturiloru loru, si dupace si-au primitu competintiele loru, apoi au mai cumperatu dela dominiu pe bani, feliu de feliu de pamenturi séu remasitie din pamenturi.

Astfelu de intreprinderi si tocmeli aru fi fostu bune si folositóre, daca erá cine se ingrijésca de sermane comune, adeca: daca s'ar fi aflatu ómeni, cari se ingrijésca de platirea regulata, de implinirea detoriei luate façia de dominiu; dar' durere, cá in multe locuri nu s'au aflatu atari ómeni, é' poporulu lipsitu de sfatu si conducere, si-a negritu detori'a, si asia din tocmél'a cea buna, si din planulu celu bunu, a esitu lucruu câtu se póte de reu.

Anume s'a intemplatu apoi cá unii ómeni dintre cei obligati la solvire, si cari au lucratu si au folo-

situ pamenturile cumperate, fie din negrigitia, séu din caus'a aniloru rei, séu din alte nenorociri ce ajungu pre muritori, nesolvindu partea ce cadea asupra loru din pretiulu pamenturiloru, ratele anuale, anu dupa anu au remasu neimpacate, ér' urmarea fú, cà acei ómeni devenira inprocessuati si essecutati, si fiindu cà in timpurile nóstre a scadiutu fórte valórea realitatiloru: averile loru au fostu vendute mai pe nimica, ér' dominiulu nepotendu-si primí pretensiunea sa deplinu, s'a intorsu cu ea la ceilalti ómeni, cari si-au platitu partea loru, cà pe bas'a legaturii solidare, acesti'a se platésca si partea celoru insolventi, care mesura impinse si pre cei regulatu platitori, la ruina.

Candu ajungu bietii ómeni in asemine stare de strimtóre, candu mai toti locuitorii dintr'o comuna cu sute de familii, se vedu inprocessuati, si candu processele se apropie de esecutiune, atunci incepu a pricepe cà pamenturile loru nu se potu vinde cu vreunu pretiu, cà-ci candu se vendu mosiórele dela atâtea familii, nu este cine se le cumpere cu pretiu cuvenitu; atunci între asemeina imprejurári prorumpu in vaierári alergandu in tóte partile dupa ajutoriu!

In astfelu de casuri cu durere amu esperiatu, cà plansorile loru mai demulte-ori au fostu audite de streini, adeca: de ómeni, de domni, si chiaru de preoti streini, cari de comunu li imbie spriginulu pe cont'a celoru mai mari interese ale nóstre, si chiaru pe cont'a credintiei stramosiesci.

Dorerea nóstra este cu atátu mai mare, cà-ci scimu cà atátu càtu póte ajutá unu preotu strainu, aru poté si preotulu nostru si sfatulu séu indreptarea ce o potu dá altii ómeniloru nostri, aru potea dá si ai nostri, si noi si pretindemu dela ai nostri, cà daca nu mai multu, celu puçinu atáta càtu potu altii, se póta ajutá si ei poporulu nostru.

Cunóscemu comúne, si ni este chiaru rusine se spunemu, comúne cu diregatori comunali de ai nostri, cu preoti ce au pretensia de ómeni culti; si totusi li s'a vendutu izlazulu comunei pentru sume bagatele, prin ce s'a luatú conditiunea cea mai de lipsa a viitorulu comunei, astfelu cà astadi nu potu tiené nici macaru unu vitielu fàra invoirea proprietariulu, si fàra taxe impovarátore.

S'au vendutu in anii acesti'a dela mai multe comúne, izlazuri ce valorau càte 40—50 de mii floreni, cu a 6-a, a 7-a si a 10-a parte din pretiu, spre risulu si ocar'a lumii.

Óre unde erau atunci preotii si invetiatorii acelorú comúne? Óre se nu aiba densii nici unu interesu de sórtea comuneloru loru? Óre nici atát'a se nu fia sciutu ei, cà si noi avemú fonduri, cari in casu de lipsa se potu pune la ajutorarea poporulu? Óre pàna la atáta nepasare se fia decadiutu inteligentii immediati ai poporulu, in càtu nici se vina se întrebe, séu se céra in scrisu sfatu in asemeina cauze mari si insemnate?

Ne dóre ánim'a candu scriemu acestea; cà-ci vedemu cum isi supsapa preotimea nóstra, si cu ea inteliginti'a din poporu, viitorulu seu si alu fiiloru sei! Ne dóre, cà-ci scimu, cà saracindu poporulu decádé biseric'a si scól'a, si atunci nu va mai fi trebuinta de preoti si invetiatori; ba mai multu, saracindu si decadiendu poporulu, nici din fiii sei nu se voru mai poté redicá domni, dregatori, advocati, profesori, si altele; deci considerandu acestea, ne amu crediutu detori a emite acestu cerculariu, alu carui scopu este:

Se mai aducemu aminte si la acésta ocaziune preotimei si invetiatoriloru nostri de susu pàna josu: cà bas'a esistentiei nóstre a tuturorú este poporulu nostru, si asia se sfatuimu pre toti din totu sufletulu nostru, pentru totu ce au mai scumpu, se ingrijésca cu mare interesu de sórtea poporulu, venindu-i intr'ajutoriu in asfelu si in ori-ce alte casuri de lipsa, adeca: se invetie si se ajute poporulu in tóte necasurile lui, ér' mai alesu la incheierea unorú invoiele de natur'a celoru de susu; dar' apoi se-i ajute si la sustinerea conditiuniloru luate asupra-si; ér' in casuri in cari nu s'aru sci orientá, se consulte pe barbatii nostrii cei mai insemnati, anume pre acei advocati ai nostri, despre cari s'au convinsu cà au ánim'a si interesare de binele poporulu: in fine se ne consulte chiaru si pre noi, cari suntemú prea aplecati a ne consultá si cu altii, si a stá intr'ajutoriu crestiniiloru nostri in cauze momentóse, cari privescu bunastarea si fericirea loru; fiindu si detorinti'a nóstra a tuturorú a indreptá poporulu, — ori unde ni se póte, — pe calea cea buna.

Dorindu cà acea sfatuire se ajunga la cunoscenti'a tuturorú preotiloru si invetiatoriloru nostrii, poftimu pre parintii protopresbiteri, se trimita fiacarui oficiu parochiale càte unu esemplariu din cerculariulu acest'a, ér' pre conducatoriú oficielorú

parochiale ii-indetorámu se comunice tennórea acelu esemplariu cu ceilalti preoti, si cu invetiatorii din locu, spre scire si orientare pentru viitoriu.

Dupa care mai dorindu cà aceste invetiaturi parintesci se afle locu bine roditoriu in ánimile vóstre, cu binecuventare archierésca amu remasu

Aradu in 24 Novembre 1879

alu vostru tuturorú

de bine voitoriu:

Ioanu Metianu,
Episcopulu Aradului.

Corespondentie particularie ale „Observatoriulu.”

(Continuare si fine.)

— Biharia, Decembre, 1879.

Ce se atinge de passivele remase dupa episcopulu Olteanu, nici nepotulu seu nu le néga, ci se încérca a le aretá in sume mai mici, si a face pre publicu se crédia, cà prin acelea dieces'a nu este daunata. Inca pre candu traia Olteanu se facuse vorba despre passivele sale, si nici atunci nu s'au desmintitu formalu, ci unu clientu alu seu se încercase numai a le escusá. Candu erá in agonia, alergasera unii advocati cu esecutori judecatoresci spre a assurá nescari pretensiuni, erá dupa mórtea episcopulu insusi biografulu seu din Vasárnapi Ujság (fó'ia dominice) memorandu edificarile, gradinile si binefacerile lui dice: „la tóte acesta adaugându-se nepasatoriulu si puçinu crutiatorulu seu modu de viatia, a lasatu trebil episcopiei sale materialmente incurcate, spre invetiatura, cà si virtutea esagerata este eróre*).

Mal tardiu candu se stracura in publicu comptulu finale dintre mass'a episcopésca si intercalarulú urmatu, se vediu cà afara de datoriile passive ce avea se platésca la privati, inca si fondulu instructu alu episcopiei pretinde sume fórte mari. Cà se se cunósca natur'a acestoru pretensiuni, si cà se védia dlu R. cà datele anonimulu nu sunt luate din ventu si de pre strade, éca posturile acelu comptu finale datu in Beiusiu 28 Martiu 1878 si subscrisu de comisiunea statatória din dnii: Alesandru Hoffmann secretariu ministeriale, Antoniu Fábian contabilu ministeriale, Carolu Nogáll procuratoru fundatiuniloru, Teodor Kövári economu capitulariu si Ferdinandu Mocsáry advocatulu consangeniloru. Copi'a acestui actu este autenticata de Joanu Hirt vice-directorulu oficielorú ministeriulu de culte si instructiune publica, si cuprinde pre scurtu urmatóriele: 1) Spre întregirea fondulu instructu economicu si mai pretiosu, se ceru 5036 fl. 88 cr. 2) Sub titlulu de fondu primitivú sunt a se restitui 10,000 fl. 3) Pentru inprumuturile luate in sarcin'a episcopiei, cu invoirea gubernulu cu amortisatiune dupa planu, restantia neplatita 28,733 fl. 95 cr. 4) Pentru restaurarea tuturorú edificieloru dominali, economice si patronate 35.258 fl. 58½ cr. 5) Din veniturile comúne sunt a se solvi pe temeulu contractulu la fondulu veduveloru restantia 2583 fl. 33 6) Sumele luate dela arendatori cá garantia (cautiune), care nu s'au mai aflu in cass'a dominala 6175 fl. 7) Din veniturile anulú 1878 s'au solvitu pentru repausatulu sub diverse titule 471 fl. 34 cr. 8) Din inprumutulu de 100,000 facutu cu prea inalta permissiune, destinatu pentru regularea urbariale, are se dea mass'a dupa compturi documentate 21,407 fl. 57 cr. 9) Despre sum'a de 5253 fl. 36 cr. asemnata din fondulu religiunei nu s'au datu comptari. Sub aceste 9 posturi se scriu in sarcin'a masei: 114,920 fl. 01½ cr.

Din contra se scriu in favórea masei posturile: 10) Spesele semenaturiloru de tótna si pretiulu sementiei 1,829 fl. 37 cr. 11) Spre continuarea economiei primesece administratiunea intercalaria mai multi articoli in valóre de 8613 fl. 08. 12) Economulu capitulariu a cumperatu la licitatiune pentru episcopia unele obiecte in valóre de 650 fl. 13) Din obligatiunile urbariali de 253,990 fl. valóre nominale se vinu pre tempulu dela 1-a Novembre 1877 pàna la 1-a Maiu 1878 interesse 6200 fl. 53 cr. din cari se cuviniu masei 998 fl. 97 cr. — Asia dara in favórea masei se scrie sum'a totale 12,091 fl. 42. cr., care subtragându-se din sum'a de mai susu de 114,920 fl. 01½ cr. mai remane in sarcin'a masei sum'a de 102,828 fl. 59½ cr.**)

Cu tóte cà dlu Rezeiu se lauda, cà ale sale date sunt mai positive decâtu ale anonimulu, in càtu le scie si le cunósce de acolo, cà singuru erá de façia la inventarea averi unchiulu seu, i-se templá si dsale ce-va umanu, de nu cum-va a voitu se mistifice intr'adinsu. Dsa adeca trece cu vederea, cà episcopulu Olteanu a primitu averea antecessorulu seu 64,000 fl., ba dupa alta versiune 68,000 fl. in bani si naturalie, nu inprumutu, cum se dice in Observatoriu din gresiéla, ci sub titlulu legalu pentru deteriorari si fondu instructu; totu asia tace cà a incassatu pretensiuni active de ale lui Szilágyi preste 20,000 fl. cari nu se vedu in memoratulu comptu finale, si afirma, cà a primitu 22,000 fl. „remanentia“ din inprumutulu pentru regularea urbariale de 65,000 fl. Din Nr. 8 alu actulu memoratu mai susu se vede inse, cà din inprumutulu urbariale de 100,000 mass'a lui Olteanu are se dea sama despre 21,407 fl. 57 cr. Acésta suma i veni la socotéla dlu R. se o ia mai marisióra, cà se scadia mai multu din sarcin'a totale a asia numiteloru datorii publice, care le ia cu ce-va mai diosu 101,000 fl. in locu de 102,828 fl. 59½.

*) Mind ehez gondatlan és kevésé gazdálkodó életmod járulván, püspöksége ügyeit anyagilag ziláltan hagyta hátra tanulságul, hogy az erény is hiba tulozva.

**) Tóte acestea cifre s'au scosu aci dupa copi'a susu atinsa din originalulu ungurescu, care nu ar stri cà se se publice si in limb'a originale, pentru cà se nu mai póta vorbi nimeni de falsificari in casulu de façia.

Dsa recunósce abia 20,000 datorii private, a buna séma cà afara de banii incassati din pretentiunile active selageane, si dise cà comisiunea nu a consideratu ameliorarile si zidirile efeptuite. Acea comisiunea va fi avutu ratiuni fundate, pentru ce n'a consideratu ameliorarile, între altele nesmintitu si aceea, cà pentru deteriorari s'a luatú una suma considerabila dela antecessoru. Cà se póta scádé mai tare asia disele datorii publice, mai amintesce cà sum'a luata dela Szilágyi in scopulu meliorariloru ar fi computata între passive, ce nu e de locu exactu, cà-ci de atare suma nu este vorba in comptulu finale. Parendu-i-se cà i-a succésu a escamotá celu puçinu datoriile càtra episcopia si a le reduce „la o suma póte de abia 15,000—20.000 fl. continua cu emfase: „cari e bine de insemnatu, nu sunt bani fundatiunali, ci se tienu de fundulu instructu alu episcopiei, prin urmare nu sunt in nici o legatura cu fundatiunile diecesane.“ Prin acésta vrea se dica cà dieces'a nu este daunata prin atari datorii. Pre langa ce din „póte“ nu este permisú a conchide la realitate, din cele de mai susu este evidentu, cà insusi bietulu „póte“ are base atátu de clatinata, in càtu nu se eschide nici-decum indoiéla, si remane totu problematicu, la càtu voru scádé cele 102,828 fl. 59½ cr., necomputandu aci datoriile asia numite private, fiindu-cà in fapta este fórte greu a distinge între datoriile private si publice ale unu episcopu, carele dispunea de unu dominiu asia estinsu cá, alu Beiusiulu. De altumintrenia spre a aretá, cà pretensiunile episcopiei sunt in strinsa legatura cu fundatiunile diecesane, nu este necesitate a recurre la nu sciu ce teorii canonice, candu e de ajunsu a memorá, cà dupa dreptulu vigente, eparchi'a inca se numera între eredii averei castigáte din episcopatu, si asia este limpede, cà déca dupa episcopu nu remanu decâtu datorii, eparchi'a n'are ce asteptá. Cà se nu mergu mai departe reflectezu, cà dupa mórtea episcopulu Vasiliu, pre langa celea ce a datu in viatia pentru scólele normalí din Oradea si Beiusiu si pentru fondulu veduveloru si orfaniloru de preoti, au mai remasu pàna la 50,000 fl. in cass'a diecesana, totu fonduri statatórie. Dupa episcopulu Iosifu, realisandu-i-se testamentulu intr'adeveru episcopescu, dieces'a, respective institutele ei voru capeté sume considerabili. Episcopulu Olteanu inse in viatia ocupatu cu edificari si instructiunea unorú gradini, tóte intru propri'a sa comoditate, n'a lasatu statatoriu decâtu datoriile publice memorate mai susu, care damnifica eparchi'a inca si prin aceea, cà succesorulu nu póte ajunge la întregirea necesaria a fondulu instructu episcopescu, ci este necesitatu a restaurá cele de lipsa din veniturile sale curente, si asia nu póte se ajute la lipsele diecesane, precum l'ar trage ánim'a. Intercalariulu dupa mórtea episcopulu Olteanu ar fi trebuitu se capete din averea remasa sumele specificate in computulu finale, care sume dela intercalariu aru fi fostu se tréca la episcopulu urmatoriu; dupace inse acésta nu s'a intemplatu, asia se dete ocaziune cá lumea se créda, cà episcopulu a luatú asupra-si datoriile publice ale lui Olteanu. Nu a luatú propriamente datorii, ci nu au avutu de unde se-si ia competentia sa pentru fondulu instructu, si asia lucrulu ese totu acolo, cà acele sume se voru acoperi din veniturile curente ale episcopiei. (Din cóci de Muresiu pipa, din colo lulea).

In fine dlu R. observa, cà dupa episcopulu Olteanu au remasu si active, „cari póte voru acoperi pre deplinu passivele esistenti.“ Nimene nu a negatu, cà voru fi remasu active, inse acelea sunt atacate din mai multe parti, asia cà nici dsa nu cutéza a sustiené categoricu acoperirea passiveloru prin active, ci se marginesce a se radímá pre „póte“. Altcum va curge inca multa apa pre Crisiuri, pàna ce se va decide sórtea activeloru pretinse. Ce se atinge de ánim'a buna si nobile, despre care sciu nará atáti saraci si lipsiti, pre carii i-a mangaiatu si ajutatú, aceea nu s'a trasu la indoiéla, ci s'a recunoscutu intr'altu locu, cà episcopulu Olteanu pàna a potutu a fostu induratoriu, darnicu cu ostentatiune, a intinsu ajutórie la veduve, invetiatori, studenti si alti lipsiti; multe binefaceri de ale lui mai alesu date strainiloru se inregistrau in foile din Oradea mare. Totu unadata s'a disu, cà cei cari au fostu mai aprópe de repausatulu aru avé datorinti'a de a espune acele influentie fatali, cari i-au frustratu si cele mai bune intentiuni, cari le va fi fostu avendu pentru prosperarea diecesi sale. Spre acésta inse nu si-a luatú ostentéla dlu R., ci a cugetatu, cà prin invective nefundate si prin mistificatiuni va poté seduce istoria. — Economisarea episcopulu Olteanu s'ar aretá si mai inspaimentatória, déca la datoriile cele multe s'ar mai adaoge si veniturile, care le-a avutu in cei patru ani ai domnirii sale la Oradea, ce crediu cà se va si face cu tempulu, cà-ci in casulu celu mai de nimicu, in anii cei mai sterpi, acelea venituri trecu regulatu de la 60,000 fl. in susu; asia in 4 ani 240 de mii fl.

Din cele documentate pàna aci póte se judece onoratulu publicu, unde este calumnia, denigrarea si detragerea, de care viséza desnumitulu Sylviu Rezeiu, carela bagu sam'a a voitu se judece pre altii dupre sine. —

Unulu dintre anonimi.

Sciri diverse.

— (Invitare) la balulu juristiloru ce se va aranjá in 10 Ianuariu st. n. 1880 in sal'a otelulu „Imperatulu romanu“ in Sibiu in favórea reuniunei pentru ajutorarea ascultatoriloru de dreptu, seraci.

Pretiulu unu biletu de intrare 1 fl. 50 cr. (pentru familie anteulu 1 fl. 50 cr., urmatórele 1 fl.) O loge mare 6 fl., una mica 4 fl.

Bilete de intrare se potu capeté in 8—10 Ianuariu dela 9—12 óre a. m. si dela 3—6 óre d. m. in librari'a eredei lui Closius (strad'a Cisnadiiei nrulu 13), ér' in sér'a balulu la cassa.

Oferte în favoarea reuniunii se primescu cu multiamita, si se voru cuită prin diarie.

Inceputulu la 8 ore.

Comitetulu arangiatoriu.

— (Invitare.) In conformitate cu dispositiunile statutelor §§. 5 si 9, se invita prin acésta toti P. T. membri activi ai „Reuniunii de cantari“ la adunarea generala ordinara, ce se va tinea Sambata in 3 Ianuaru st. n. 1880 la 6 ore sér'a in sala Nr. 24 a Seminariului Andreianu, strad'a Macelariloru.

Obiectele de pertractare: 1) Raportulu comitetului despre activitatea sa si a Reuniunii romane de cantari in decursulu anului 1878/9. 2) Preliminariulu de budgetu pro 1880. 3) Alegerea comitetului definitivu. 4) Eventuale propuneri.

Sibiu, in 26 Decembre 1879.

Comitetulu.

— (Sportu de ghiatia.) In sér'a de 3 Ianuaru Reuniunea de pathinatu din Sibiu va arangea o petrecere costumata. — La acésta petrecere numai celoru costumati le este permissa intrarea pe ghiatia. Pentru cá celoru mai neavuti se nu li se rapésca oca-siunea de a potea participá la acésta petrecere, ei potu se intre si numai cu o decoratiune alésa dupa gustu, dar batatóre la ochi. Decorarea si iluminarea terenului de ghiatia comitetulu o a incredintiati unoru persóne probate, si din preparativele dejá intreprinse, petrecerea promite a fi de unu caracteru extraordinariu.

Pentru de a purtá contu de dorintiele exprimate din partea a mai multoru membrii ai Reuniunii, mai tardiu se va arangea si o serbare de intrecere costumata, dupa o programa de figurii ficsata de cátra comitetulu Reuniunii. Insinuarile se primescu in fiacare di la cass'a Reuniunii.

— (Geru. De anulu nou.) Pe la Craciunulu Gregorianu frigulu celu cumplitu scadiuse la 6—7 graduri Reamur, dintrodada inse s'a iutitu érasu de dumineca incóce si au ajunsu la 12—18 de inghiatiu. Pe o iérna cá acésta nu este nici-o placere pe la cetati a ambla felicitandu de anulu nou din casa in casa. Ce e dreptu, acesta este unu usu millenariu, multu mai vechiu si decátu christianismulu si inca inpreunatu cu presente si cu ospetari, care la Romanii antici cadea in asia numitele serbatori ale Saturnaliiloru, candu clientii ducea daruri la patroni, éra acestia isi ospetá pe sierbii loru. In secolulu nostru prosaicu, pre candu poesi'a vietiei au ajunsu a fi de risu, daca nu chiaru de compatimitu, in acestu secolu, candu faciari'a jóca rola cá pe timpulu lui Tiberiu, Nerone, Caligula, datinele patriarchali disparu mereu, sau se marginescu numai in cercuri familiarie restrinse. In cátu pentru felicitariile oficiali de anulu nou, acelea se cassédia chiaru din oficiu de cátra ministrii; se recomanda inse totu-odata, cá in locu de a deschide câte 30—40 de usi in 1 Ianuaru, pe geru tare, se siéda acasa fiacare, dara in acelasiu timp se faca o fapta a milei si indurarei christiane, numerandu la o cassa anumita, cá taxa de scutire, o sumusióra care cátu póte, pentru cei in adeveru seraci si lipsiti, carii nu se potu miscá din angustele loru locuintie, de frigu si de golatate. Casse de acestea si liste se afla deschise pe la primarii si la prefecturi. Totu asemenea se recomanda si clasei comerciantiloru pe unde este usulu de a inparti in dio'a de anulu nou bani la sute de cersitori adunati din tóte suburbiile si satele vecine, mai totu ómeni sanetosi si capabili de a lucrá, candu din contra persóne si familii cu totulu scapatate, de trei-ori nefericite, care nu potu alergá cersindu pe stradele cetatiloru, sunt date uitarei chiaru si in dile mari de serbatori, in cátu acelea nu potu dice nici macaru, cá lacrimile ce vérsa, le cadu pe nesce coji de páne uscata, candu n'au nici atáta. Pre candu o parte din cersitorii de pe strade implu sér'a cárciumele, se inbeta si se batu, veduve, orfani, betrani odinóra decórea poporatiunei, isi alina fómea cu mamaliga rece, in dio'a de craciunu si in dio'a de anulu nou. Pre candu unii defraudédia si dilapidédia sute de mii si millióne in strainetate, tavalindu-se in desfreulu vietiei, alti tremura de frigu langa tetiuni de salci.

— (Butóie de paie.) In témpulu din urma affaramu, cá in Americ'a acelu imperiu alu minuniloru si alu descopeririloru celoru mai practice, s'au inventatu caramidi si róte facute din paie. Acuma se scrie din San Francisco, cá acolo au inceputu a se construi chiaru si butóie din migma de paie. Cá maine vomu ámblá si pe talpi de paie.

— (Logicu.) O juna parchie ce voiesce se se casatorésca se presentédia inaintea primariulu din alu 17-lea arondissementu alu Parisului. Primariulu se

adresédia cátra mirésa cu indatinat'a intrebare, déca consimite, éra densa respunde cu unu energicu „Nu!“ „Dara, d-sióra,“ i dice primariulu, pentru ce ai asteptatu pána acuma, pentru cá se spui cá nu voiesci se iai pe d. G. de barbatu?“ „Pentru cá, respunde mirés'a, d-ta esti primulu, care m'au intrebatu despre acésta.“ Tablou.

— Atragemu atentiunea onor. nostru publicu cetitoriu asupra inseratului pe care ilu publicamu in Nr. de astadi, alu d. J. H. Heller din Bern'a (Elveti'a), referitoru la aparate de musica ce se recomanda fórté bine, cá presente de craciunu si anulu nou.

Locu deschisu.*)

Onorata Redactiune!

Observatoriulu din 24 Novembre 1879 Nr. 94 sub titlu'a „Locu deschisu“ cuprinde o corespondentia din Orascia cu subscriptiunea: Comitetulu parochialu grorient. din Orascia, despre scól'a si invetiatorii ei, intre care me numesce si pre mene. — Cá se descoperiu onoratului publicu cumca acea corespondentia a esitu faciá de mene, dela unu omu cu ánima dusmanósa, care este in stare, si déca ar avé putere m'aru inghiti, vedindu cá io sum ajutata si pusa in o stare fericita fára de a fi avutu lipsa sau se'i ceru ajutoriulu sau spriginulu lui, me vedu silita a dá urmatorea deslusire.

In fóia' basicésca „Teleg. Romanu“ Nr. 91 din 1878 se vede cá comitetulu paroch. din Orascia a publicatu concursu numai pentru doi invetiatori, adeca pentru unu invetiatoriu ordinariu cu 300 fl. si pentru unu adjunctu cu 120 fl. fára de a se sci, care se fia la baieti si care la fete. Vedindu io cá pentru class'a feteloru nu s'a deschisu concursu, si sciendu cá legea scolastica nu permite a se instrúá fetele cu baietii la unu locu, mai multu la indemnulu unui consociu alu corespondentelui de sub „Locu deschisu“ amu concursu si io, inse totu numai la indemnulu si sfatulu aceluia, cá adeca: dupa ce voiu servi vre o luna doue, acela fiendu si conducatoriulu comitet. paroch, va mediuloci vre-o remuneratiune de celu puçinu 50—60 fl., si éra, cá comitetulu paroch. va face dispusetiuni, cá fetele se invetie pe langa cetire, scriere, calculare etc. si lucrulu de mana, pentru care mi se va plati ceva didactru. Dara ce se vedi? — Adunandu-se fetele si eu incependu prelegerea cu ele, le lipsia manualele necesarie si alte requisite de scrisu, precumu libelle, pene, negrélá; eu trebeam se fiu fórté ingrijata pentru progressulu pe care aveamu se aratu la timpulu seu; apoi despre lucrulu de mana nici vorba. Vedindu eu aceste lacune si negrija, m'am disgustatu cu atátu mai virtosu dupa-ce am aflatu, cá de vreo renumeratiune inca nu póte fi vorba; ba inca unii din comitetu m'au si risu. Nu pociu se descriu disgustulu ce am simtitu din acelea momente. Cu tóte acestea am mai servitu pána la feriile Craciunulu din a. 1878; atunci apoi venindu'mi dela onorab. Comitetu granitierescu din Sibiu decretulu pentru denumirea mea la scól'a de Fete din Cugieru, de locu l'am presentatu la dnulu presedinte alu Comitet. parochialu, care in locu de a'mi face vreo imputare — cá celu de acuma, m'a felicitatu in cuvinte placute si rostite cá dela unu omu intieptu, care se bucura de fericirea altuia. — Asia primindu decretulu de atare, amu ocupatu postulu neturburata de nime; si totusi corespondentele — dice cá am fugitu. Se'i fia rusine de o calumnia cá acésta. De unde eram se fugu? Au nu am eu acolo pe parintii mei? Au nu tata-meu a caruntitu si inbetranitu intre paratii scólei si au nu io amu crescutu acolo? Pentru cá nu am voitu se le servescu pe promissiuni góle? — Io am esitu din cas'a parintiloru mei cu onóre; mi-am luat adio dela patroni si amice, am facutu cunoscutu dlui presedinte cum am disu si mai susu, dar nu am fugitu. Se arate corespondentele, unde si in care protocolu m'amu subscrisu cá voiu fi róba pe vorbe? Déca am fugitu, pentru-ce corespondentele nu m'a opritu cu politi'a, séu se me fi adusu indereptu, ori se fi recursu in contra mea in tempu legalu, déca se afla asia procopsitu. — Dar pentru cá voiesce a me patá in publicu, si pentru cá 'mi invidiédia fericirea mea, nu se teme óre cá si pruncii lui potu se ajunga odata in stare, cá voindu se'si caute fericirea, se fia tractati de altii, precumu sunt eu tractata de cátra densulu?

Nimicu mai multu!
Cugieru in 23/12 1879 Sofia Barsanu.
invetiatorésa.

Post'a redactiunei.

— Dev'a, 25 Dec. n. Vomu reflectá si la inperinenti'a din diariulu „Hunyad“, éra in lun'a viitóre vomu dá unu studiu despre comitatulu Hunedórei, esitu din pén'a unui venerabile septuagenariu, care a petrecutu 18 ani in acelu comitatu.

— B.-Pest'a, 23 Dec. De odata cu biografi'a regretatului episcopu Joanu Lemeni se voru publicá si acte din famosulu procesu alu profesoriloru si clericiloru din anii 1844—1845 si se va face lumina.

— Nasaudu, fóra data. Puçina patientia si o intielegere prealabile, cá-ci si asia trebe se precéda altele multu mai urgente.

— Clusiu, 20 Decem. Locuitorii din Campi'a Transilvaniei defaimati mereu in diariele din Clusiu? Da; inse cine este obligatu, in lini'a prima, se'i apere sau inca se'i escuse cu temeuri logice, daca nu insasi

*) Pentru articlii ce esu sub acésta rubrica, redactiunea nu ia nici-o respundere asup'r'a sa. Red.

inteligenti'a superioare de origine din acelea regiuni? Cine póte sci unde'i dóre, daca nu spune nimeni?

— Petridu, 20 Dec. Primitu. Gratiás.

— Iassi, 8/20 Dec. Mare multiumita. Serbatorile gregoriane causara puçina intardiare. Cátu mai curendu.

— Aradu. Blasiu. Orasci'a. Retégu. Beiusiu. Oradea. Brasiovu. Respunsuri epistolarie.

Pretiiurile cerealeloru

si altoru obiecte de trauu au fostu la

30 Decembre in Sibiu:

Gráu, dupa cnalitati	1 hectolitru	fl. 8.—9.—
Gráu, amestecat	1 „	6.80—7.60
Secara	1 „	5.10—5.50
Papusióiu	1 „	4.30—4.70
Ordiu	1 „	4.40—4.80
Ovesu	1 „	2.90—3.30
Cartofi	1 „	1.30—1.50
Mazare	1 „	8.—8.50
Linte	1 „	10.5011.—
Fasole	1 „	8.—8.50
Lardn (slaninu)	50 Kilogram.	30.—32.—
Untura (unsóre topita)	50 „	28.—28.50
Carne de vita	1 „	—40
Oua 10 de	1 „	—40

Aparate de musica.

Aceste aparate canta 4—200 piese, cu séu fára espres-siune, mandoline, dobe, campane, castagnete, voci ceresci, jocu de harfe etc.

Dose cu musica

cantandu 2 pána la 16 piese; mai departe necesare, port-figare, case elvetiane, albumuri de fotografii, necesare de scrisu, scutula pentru manúsi, apasatoru pentru scrisori, vase pentru flori, etuis de figarete, tabathiere, mese de lucratu, sticle, sticle pentru bere, port-monaiuri, scaune etc., tóte cu musica. Tóte acestea in fasónele cele mai noue si de calitate superioara le recomanda

(111) 3—4

J. H. Heller, in Bern.

Numai pentru comande directe se garantédia originalitatea; ori care altele ce nu póta semnatar'a mea, este fabricatu strainu. Fabric'a se afla in cas'a propria.

Liste de pretiuri ilustrate se tramitu franco. Aparate musicale in restepóru dela Novembre pánna la Aprilie. Franci vintu a se inparti cu pretii, in tre comunitati accesoru. 100 din bucatie cele mai frumoase in valóre de 20.000

Ap'a de gura anatherina falsificata agravédia durerile gurei si ale dintiloru.

Domnului Dr. J. G. Popp,

c. r. dentistu alu curtii din Vien'a, Stadt, Bognergasse Nr 2.

Stimate Domnule!

Ti-asii fi scrisu mai demultu, dar' voiamu se asteptu efectulu escelentei d-tale ape de gura anatherina. Nici unulu din falsificatele midilóce aplicate nu-mi-a facutu atata bine cá veritabil'a d-tale apa de gura anatherina in contra slabiteloru mele gingii si dinti. Inainte de acésta am intrebuintiatu midilóce de tóte soiurile date de medici, fara nici unu resultat, tóte acele ape de gura mi-au vulneratu gingiele prin frotare dar' nu mi le au intaritu ei numai mi-au agravatu reulu. — Conformu propriei mele convingeri, imi punu tóta speranti'a in fabricatele d-tale. Alu d tale stimatoru

Dr. Wilh. Raschke m. p.

(94) 3—3

Preotu.

Depozitele se afla: in Sibiu la d-nii C. Müller, farmacistu, F. A. Reissenberger, Piat'a mica, S. Stengel, Fried. Thallmayer, comercianti, W. F. Morscher, farmacistu diplom., A. Teusch, farmacistu; in Orasci'a la d. C. Fuhrmann, farmacistu; in Brasiovu la d-nii E. Fabick, W. Jekelius. Ad. Kugler, Goos, Hornung, farmacisti, Demeter Eremias, comerciant; in Mediasiu la d. dr. Fr. Folberth, farmacistu; in Sebesiu la d-nii J. C. Reinhardt, J. Ludwig Binder, farmacisti; in Sighisóra la d-nii J. B. Misselbacher et filii, J. B. Teusch, precun si in tóte farmaciele, parfumeriele, magazinele de galanterie si de materiale din Transilvani'a.

Pentru

Craciunu si Anulu nou

se recomanda marele si de nou asortatulu depositu de orológe alu lui

Johann Buschek

din Sibiu Strad'a Cisnadiiei Nr. 16, cu cele mai bune orológe de auru si argintu, lantiuri de auru si argintu probate prin oficiulu de puntiare c. reg.

Orológe cilindre de argintu 10, 12, 14, 16 fl. Remontoire cilindre de argintu 15, 18, 20, 22, 24 fl.

Ancre de argintu 15, 16, 18, 20, 24 fl. Ancre remontoire de argintu 19, 20, 24, 30, 40 fl.

Orológe de auru pentru dame 18, 20, 22, 24, 30, 36, 40, 45, 50, 60, 70, 80, 90, 100 fl.

Remontoire de auru pentru dame 40, 46, 50, 56, 60, 75, 80 fl., 120, 150 fl.

Ancre de auru pentru domni 40, 45, 50, 60, 70, 80, 90, 100 fl.

Remontoire ancre de auru pentru domni 40, 46, 50, 58, 60, 70, 80, 90, 120 fl.

Lantiuri de auru pentru domni si dómne 24, 26, 28, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 100 fl.

Lantiuri de argintu 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10 fl. Lantiuri de talmi-auru 1 fl. 50 cr. 2, 4, 5, fl.

Orológe de parete remontoire parisiane 14, 15, 16, 18, 20, 24 fl.

Desteptatori parisiane (Wecker) 5.50 cr. 6, 7, 10, 20 fl. Orológe de Schwarzwald 4, 5, 6, 7, 8, 10 pana la 24 fl.

Orice reparaturi se facu in modulu celu mai conscientiosu. Comande se esecutéda prin ramburse (Post-Nachnahme.) Pachetarea gratuita. Pretiurile-curentente se tramitu la cerere. (108) 7—10